

УДК 341.6:347.965:343.132:343.102
DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2025-4-16-4>

Євтушенко Ольга Вікторівна,
начальник управління міжнародної комунікації
(Головне слідче управління Національної поліції України, м. Київ)
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8898-5737>

ПРАКТИКА ЄСПЛ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ОБШУКІВ У АДВОКАТА

Актуальність даного дослідження обумовлена зростаючою кількістю випадків проведення обшуків, спрямованих на адвокатів, зокрема в їхніх житлових приміщеннях, офісах і транспортних засобах. Протягом останніх років такі дії набули характеру тривожної тенденції. Порушення прав адвокатів, ігнорування нормативно закріплених гарантій їхньої діяльності та зловживання повноваженнями з боку правоохоронних органів стали не епізодичними явищами, а системною проблемою. У зв'язку з цим виникає необхідність ґрунтовного аналізу існуючих наукових досліджень українських вчених щодо цієї проблеми, а також практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), яка містить його правові позиції стосовно процедури проведення обшуків у адвокатів. У статті акцентується увага на тому, що практичні рекомендації, розроблені ЄСПЛ, частково регулюють організацію обшуків, а також допомагають визначити можливі недоліки окремих процедур.

Ключові слова: обшук, приміщення адвоката, адвокатська діяльність, практика ЄСПЛ, адвокатська таємниця, слідчі (розшукові) дії.

Постановка проблеми. Значним прогресом для нашої держави на шляху до утвердження демократичних стандартів стало офіційне визнання юридичної сили рішень Європейського суду з прав людини. Це забезпечує кожному громадянину право звертатися до цього суду, яке закріплено в статті 55 Конституції України, а також у положеннях Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини, ухваленої у 1950 році [1].

Такі звернення переважно стосуються питань, які лежать у сфері діяльності правоохоронних органів. У випадку, якщо Європейський суд визнає порушення прав людини, держава-учасниця Конвенції буде зобов'язана не лише сплатити постраждалому визначену судом суму як компенсацію за завдану шкоду, а й виконати низку додаткових заходів. Ці заходи поділяються на дві категорії: індивідуальні, спрямовані на відновлення порушених прав конкретної особи, та загальні, метою яких є запобігання подібним порушенням у майбутньому. Останнє передбачає внесення змін до національного законодавства або коригування існуючої правозастосовної практики.

Згідно зі статистичними даними, наданими Асоціацією адвокатів щодо випадків проведення обшуків, у 2024 році було зафіксовано 416 повідомлень про обшук та затримання адвокатів. Крім того, зареєстровано 453 випадки, коли представники регіональних рад адвокатів брали участь у таких заходах, а також 39 випадків обшуків або затримань, здійснених без попереднього інформування відповідних рад адвокатів. За перші два квартали 2025 року було отримано 147 повідомлень про обшуки

та затримання адвокатів, зафіксовано 180 випадків участі представників рад адвокатів, а також 18 епізодів проведення обшуків або затримань без попередження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Певні спірні аспекти правового регулювання проведення обшуків у адвокатів, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, були предметом аналізу в дослідженнях фахівців у галузі права С. В. Оверчука [2], Ю. М. Черноус [3], В. В. Гвоздюка [4], Л. П. Нестерчука [5], І. М. Чекмарьова [6].

Водночас, визнаючи заслуги цих науковців, скористаємося їхніми напрацюваннями та досягненнями для розв'язання багатьох питань, які в цій сфері досі залишаються предметом дискусій.

Метою дослідження є аналіз практики Європейського суду з прав людини у правовому регулюванні обшуків у адвоката, встановлення шляхів посилення прав і гарантій для адвокатів в Україні, а також зміцнення захисту адвокатської таємниці під час обшуків у житлі або інших приміщеннях, що належать адвокатам.

Виклад основного матеріалу. У другому розділі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зазначено, що реалізація зобов'язань, закріплених у міжнародному договорі, повинна здійснюватися з урахуванням тлумачень, наданих Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ). Цей підхід базується на положеннях статті 32 Конвенції [7], яка встановлює, що юрисдикція Суду охоплює всі питання, пов'язані з тлумаченням і застосуванням самої Конвенції, а також її протоколів. Рішення Європейського суду з прав люди-

ни, обов'язково, слід враховувати під час кримінальних проваджень, адже їхній прецедентний характер поширюється на всі держави, які ратифікували Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод [8]. Наприклад, у своїх рішеннях суд визначив чіткі позиції щодо заборони катувань, нелюдського поведіння чи покарання (стаття 3 Конвенції), забезпечення права на недоторканність приватного життя (стаття 8 Конвенції), а також умов та меж його обмеження у контексті розслідувань тощо [9].

Ю. М. Черноус та В. В. Гвоздюк у своїй науковій праці «Засади проведення слідчих (розшукових) дій у контексті практики Європейського суду з прав людини» акцентують увагу на необхідності забезпечення прав людини, особливо права на повагу до приватного життя, житла, сімейного життя та кореспонденції при здійсненні слідчих (розшукових) дій у житлі або інших володіннях особи. Автори підкреслюють, що ключовою вимогою для проведення обшуку є наявність законної підстави у вигляді ухвали слідчого судді. Ця вимога поширюється навіть на випадки невідкладного проведення обшуку з обов'язковим подальшим отриманням дозволу слідчого судді [10].

У науковій роботі В. В. Гвоздюка «Тактика проведення обшуку з урахуванням практики Європейського суду з прав людини» акцентовано увагу на важливості використання рішень цього суду для підвищення ефективності реалізації робочого та завершального етапів обшуку. Зокрема, зазначено, що при підготовці плану даної слідчої (розшукової) дії доцільно вносити посилання на конкретні рішення Європейського суду з прав людини або включати узагальнені висновки, які відображають його правові позиції щодо проведення обшуків у різноманітних обставинах. Висвітлено, що практичні рекомендації, розроблені судом, частково регламентують порядок організації обшуків, а також дозволяють ідентифікувати можливі недоліки окремих процедур. Такі інструменти можуть слугувати цінним орієнтиром для співробітників органів досудового розслідування та прокурорів. Детальне опрацювання позицій Європейського суду сприяє підвищенню якості тактики проведення обшуків і забезпечує відповідність цього процесу міжнародним стандартам обшуку [4].

У праці Л. П. Нестерчука «Питання регулювання адвокатської таємниці країн Європейського Союзу та України» підкреслюється важливість розробки й адаптації міжнародно-правових стандартів захисту адвокатської таємниці в Україні. Автор зазначає, що Європейський суд з прав людини у своїх прецедентних рішеннях сформулював ключові принципи забезпечення гарантій адвокатської таємниці в кримінальному судочинстві, які наразі є усталеними нормативними орієнтирами для країн-членів Європейського Союзу [5].

І. В. Боса у статті «Гарантії адвокатської діяльності: ознаки та механізм реалізації» зазначає, що система гарантій цієї діяльності, закріплена чинним законодавством, створена з урахуванням положень міжнародних нормативних документів, судової практики та впроваджених світових стандартів функціонування інституту адвокатури. Водночас існують проблеми щодо узгодженості норм матеріального та процесуального права, які регулюють реалізацію цих гарантій. Для забезпечення ефективних умов їх дотримання необхідно повністю імплементувати принципи незалежності адвокатури та конфіденційності її діяльності, що становлять основоположні елементи функціонування цього правового інституту [11].

Науковці Ю. П. Аленін та ін. обґрунтовано підкреслюють, що в таких ситуаціях рішення Європейського суду з прав людини стають прецедентними. [12].

С. В. Оверчук у своїй роботі «Обшук житла адвоката та приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність: прецедентна практика Європейського суду з прав людини» зазначає, що враховуючи, що Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод є частиною національного законодавства України, адвокат має право застосовувати її та посилається на її положення, які розтлумачені ЄСПЛ, для захисту як своїх прав, так і прав своїх клієнтів, а національні суди зобов'язані враховувати ці положення при ухваленні рішень [2].

Право на недоторканність житла є невід'ємною частиною системи особистих прав людини, закріпленої у Конституції України та міжнародних документах. Як справедливо зазначають українські дослідники О. В. Ільченко і А. Р. Голоха у своєму дослідженні «Правові аспекти проведення слідчих розшукових дій, пов'язаних з проникненням в житло» це право становить одну з ключових основ демократичного суспільства та принципу верховенства права. Водночас практика його реалізації в сучасній Україні демонструє низку системних проблем, які стосуються як нормативно-правової бази, так і безпосереднього застосування норм на практиці. Особливі труднощі викликають питання тлумачення змісту цього права, визначення прийнятних меж його обмеження та забезпечення дієвого судового захисту [13].

Ю. М. Кириченко та Н. О. Резанова у своєму дослідженні «Право на недоторканність житла в Україні та європейських державах: порівняльно-правові аспекти конституційного регулювання» дійшли висновку про необхідність адаптації статті 30 Конституції України до міжнародно-правових стандартів у сфері захисту прав людини. У роботі досліджено конституційні підходи до врегулювання права на недоторканність житла, які закріплені в українській Конституції, а також в аналогічних статтях конституцій європейських країн. Зокрема, зазначено, що у країнах Європи ці норми є більш конкретизованими та передбачають чіткі винятки, які супроводжуються обов'язковим процедурним обґрунтуванням. Автори аргументували важливість оновлення відповідної статті Конституції України у відповідності до вимог міжнародних документів з прав людини, враховуючи позитивний іноземний досвід конституційного регулювання права на недоторканність житла. Таке реформування також сприятиме вирішенню наявних суперечностей між нормами міжнародного права і національним законодавством України [14].

Але, як зазначає дослідник А. П. Роне у своїй праці «Підстави криміналізації порушення недоторканності житла за ст. 162 ККУ», навіть за поточної редакції Конституції, вторгнення до житла може здійснюватися виключно на підставі обґрунтованого судового рішення. Водночас існує необхідність у подальшій деталізації законодавчих виключень, зокрема в аспекті уточнення змісту категорії «невідкладності» [15].

Науковці Н. П. Черняк і В. М. Кіяниця у своїй статті «Актуальні проблеми взаємодії слідчих з оперативними підрозділами під час призначення та проведення обшуку», наголошують, що ухвалою слідчого судді дозвіл на проведення обшуку надається виключно слідчому або прокурору [16]. Присутність оперативних працівників у житлових приміщеннях без відповідного дозволу (ухвали слідчого судді) під час обшуку є недопустимою, оскільки це суттєво порушує Конституцію України [17], Конвенцію про захист прав людини і основоположних

свобод від 4 листопада 1950 року [7], а також Кримінальний процесуальний кодекс України [18]. Такі дії можуть призвести до того, що отримані під час обшуку докази будуть визнані недопустимими. Таким чином, єдиною законною підставою для присутності оперативного працівника під час обшуку, відповідно до частини 1 статті 233 КПК України, є ухвала слідчого судді, яка передбачає дозвіл оперативному підрозділу на проведення обшуку. Відсутність такого дозволу свідчить про незаконність проникнення оперативного працівника до житла чи іншого володіння особи. Отже, з наведеного випливає, що оперативний підрозділ не має права виконувати обшук за дорученням слідчого [16].

Як зазначає дослідник О. Солдатенко у своїй статті «Проблемні питання та перспективи вдосконалення правового регулювання процедури проведення обшуку як слідчої (розшукової) дії», наявність ухвали слідчого судді далеко не завжди гарантує законність проведення обшуку. Окрім перевірки наявності відповідного документа, важливо встановити, як саме був реалізований судовий контроль. Зокрема, чи ретельно суддя дослідив обґрунтованість підозри, яка слугує підставою для обшуку, чи виклав дозвіл таким чином, щоб забезпечити відповідність його межам розумності, і чи переконався особисто у тому, що проведення обшуку за вказаною адресою, на яку було подано клопотання, справді здатне надати необхідні докази [19].

І. М. Чекмарьова, В. В. Ярош, Л. М. Кулик «Аналіз міжнародного законодавства щодо порушення недоторканності житла» у статті підкреслено відмінності між правовими системами різних держав у контексті регулювання питання недоторканності житла, що значною мірою визначає специфіку судового контролю та застосування правових норм у практиці. Розглянуто проблеми порушення цього права, їх правові наслідки, а також проаналізовано особливості судової практики, зокрема справи Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), в яких оцінювалося втручання в приватне життя, житло й кореспонденцію. Окрему увагу звернено на труднощі, що виникають через відсутність чіткого визначення терміна «житло» в українському законодавстві, яке створює перешкоди для ефективного захисту прав громадян. Дослідження вказує на те, що питання окреслення меж поняття «житло» залишається актуальним і потребує додаткових уточнень у законодавчих актах. Відзначено важливу роль судів у забезпеченні дотримання цих прав, із особливим наголосом на тому, як недоліки в правовому регулюванні можуть позначатися на реальних механізмах захисту прав людини в умовах сучасних викликів [6].

Ми погоджуємося з думкою М. Семенова та Є. Єрмоленко, які у своїй роботі «Адвокатська таємниця: проблеми законодавчого регулювання на шляху євроінтеграції» прийшли до висновку, що чинне законодавство України містить низку положень, спрямованих на забезпечення реалізації адвокатської діяльності, захист професійних прав адвокатів, дотримання принципу конфіденційності та збереження адвокатської таємниці. Однак, для більш ефективного забезпечення умов для адвокатської діяльності та охорони професійної таємниці адвокатів необхідно подальше вдосконалення нормативної бази. Це передбачає приведення законодавства у відповідність із вимогами євроінтеграції України та врахування практики Європейського суду з прав людини [20].

Заслуговує на увагу робота І. І. Присяжнюка «Правове регулювання права на недоторканість житла та іншого володіння особи: зміни за останнє десятиліття та

перспективи розвитку». Автор виділяє проблеми застосування норм вітчизняними судами та Європейським судом з прав людини, наголошуючи на динамічному розвитку права на недоторканність житла. Це підкреслює необхідність законодавчих змін. У статті зазначено, що на регулювання цього права вплинули як внутрішні перетворення, так і зовнішні фактори. Дослідження демонструє дві ключові тенденції. По-перше, вітчизняне законодавство поступово адаптується до стандартів пропорційності ЄСПЛ, наприклад, через вимоги про судовий дозвіл на обшуки, обов'язкове ведення відеозапису та негайне ознайомлення осіб із протоколами обшуку. По-друге, існують суттєві недоліки: нечітке визначення поняття «невідкладної необхідності», недостатня ефективність засобів правового захисту від незаконних втручань та відставання цивільно-правових механізмів у порівнянні з гарантіями кримінального процесу [21]. Ми погоджуємося з твердженням науковця, що право на недоторканність житла в Україні займає провідну роль у структурі конституційно-правових гарантій особи, виступаючи важливим елементом забезпечення особистих свобод. Це право відображає глибинний зв'язок між автономією індивіда та встановленим правовим порядком держави. Його нормативна база сформувалася під впливом як національних традицій конституціоналізму, так і міжнародно-правових стандартів, зокрема через інтеграцію принципів Європейського суду з прав людини. Національне законодавство разом із практикою судових органів формує цілісну та ефективну модель захисту житла як недоторканного простору приватного життя, забезпечуючи баланс між охороною особистих прав і публічними інтересами. У цілому, для ефективного реалізації права на недоторканність житла необхідно не лише забезпечити стабільність нормативної бази, але й сприяти її динамічному розвитку у відповідь на актуальні суспільні виклики. Подальше вдосконалення чинного законодавства повинно бути невід'ємною складовою комплексної політики, метою якої є забезпечення реального захисту цього права, а не його формального декларування.

Україна, визнаючи дію Конвенції на своїй території, має обов'язок забезпечувати виконання її положень та використовувати прецеденти, сформовані Європейським судом з прав людини. Це визначає потребу у перекладі рішень Європейського суду державною мовою, що є ключовим для їхньої ефективного інтеграції у діяльність правоохоронних органів [3]. На сьогодні ця потреба є особливо актуальною для органів досудового розслідування, оскільки під час проведення обшуків у житлі або іншому володінні особи важливо враховувати положення відповідних рішень Європейського суду. Відсутність законодавчих норм у нормативних актах інших держав, які б регулювали питання проведення обшуків у житлових приміщеннях, іншому майні адвокатів або місцях їхньої професійної діяльності, призвела до появи справ, розглянутих Європейським судом з прав людини.

Наприклад, справа, що стосується скарги, поданої адвокатом Німітцем із Німеччини [22], який протягом кількох років представляв інтереси партії «Freiburg Bunte Liste». Як зазначено у справі, ордер на обшук його будинку і офісу був виданий з метою вилучення документів, що могли б розкрити особу К. Проте в ордері не було конкретно вказано місця пошуку або точного опису документів, які необхідно знайти. Під час обшуку було переглянуто чотири шафи з адвокатськими матеріалами, а також шість персональних дос'є адвоката. Адвокат

оскаржив законність дій правоохоронців у національних судах Німеччини, проте ті визнали обшук обґрунтованим, посилаючись на достатні аргументи, що матеріали могли бути виявлені за вказаними адресами. Вони також дійшли висновку, що обшук не порушив конфіденційність листування між адвокатом і його клієнтом, гарантовану §97 Кримінально-процесуального кодексу Німеччини, а отже, втручання в професійну діяльність адвоката не відбулося. Втім, Європейський суд з прав людини, розглянувши скаргу заявника, дійшов протилежного висновку. Суд постановив, що обшук в офісі адвоката порушив принципи, закріплені у статті 8 Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод 1950 року [7]. Суд підкреслив важливість захисту конфіденційної інформації, пов'язаної з професійною діяльністю адвоката, і наголосив на недопустимості втручання посадових осіб у такі питання без належного обґрунтування [23].

Деякі питання щодо законності обшуків у приміщеннях, які займають юридичні особи, висвітлює справа «Пеєв проти Болгарії» (Peev v Bulgaria, заява № 64209/01 від 26 липня 2007 року) [24]. Суд визнав, що проведення обшуків у робочих приміщеннях і кабінетах є втручанням у право особи на повагу до приватного життя та житла. Основне питання полягало в тому, чи обшук, здійснений у службовому кабінеті заявника, розташованому в будівлі органу державної влади, досягав рівня втручання в особисте життя. Ситуація розглядалася Європейським судом з прав людини через призму критерію «обґрунтованого очікування на приватність». Суд дійшов висновку, що заявник міг очікувати захисту права на приватне життя, якщо не в межах кабінету загалом, то щонайменше щодо елементів, як-от письмовий стіл і шафа для документів, де зберігалися його особисті речі. Це підтверджувала наявність значної кількості особистих предметів у зазначених місцях [8].

На основі аналізу рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ратушна проти України» (Ratushna v Ukraine, заява № 17318/06 від 2 грудня 2010 року) [25] можна зробити висновок, що проведення обшуків можливе як у сторони чи учасника кримінального провадження, так і у третьої особи. Проте це допустиме лише за наявності ретельного та повного обґрунтування відповідних підстав в ухвалі слідчого судді. У зазначеній ухвалі мають бути чітко викладені: підстави для проведення обшуків, характеристики житла або іншого володіння особи, інформація про власника житла чи іншого володіння, про особу, яка фактично ним користується, а також конкретний перелік речей, документів чи осіб, яких планується знайти [26].

А саме у справі «Ратушна проти України» (Ratushna v Ukraine, заява № 17318/06 від 2 грудня 2010 року [25]) Європейський суд з прав людини розглянув скаргу заявниці, яка стверджувала порушення її права на повагу до житла, гарантованого статтею 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [7]. Заявниця також наголошувала, що позбавлення ефективних засобів правового захисту суперечило статті 13 тієї ж Конвенції. Основний акцент скарги полягав в аргументації щодо необґрунтованості обшуків, проведеного 15 березня 2002 року. Зокрема, зазначалося, що обшук проводився на підставі постанови з неправильною адресою, яка не передбачала можливості оскарження, а самі дії працівників міліції супроводжувалися неправомірністю та грубістю. Також було висунуто звинувачення у підкиданні наркотичних засобів і патронів. Після тривалого розгляду справи Єв-

ропейський суд з прав людини визнав дії українських правоохоронців неправомірними та задовольнив позовні вимоги заявниці. Ця справа підкреслює важливість практики Європейського суду з прав людини у контексті забезпечення дотримання прав особи при здійсненні обшуків у житлі чи інших володіннях. Вона вимагає посиленого врахування стандартів Суду з метою забезпечення балансу між потребами правоохоронних органів та захистом фундаментальних прав людини.

На переконання Ю. М. Черноус, участь України в міжнародних організаціях, таких як ООН і Рада Європи, визнання рішень Європейського суду з прав людини юридично обов'язковими, забезпечення пріоритету міжнародного права над національним, а також дотримання основних принципів і норм міжнародного права утворили важливе підґрунтя для впровадження прогресивних змін [3].

А. В. Матат звертає увагу на те, що питання захисту прав людини активно розглядають у рамках діяльності міжнародних організацій, зокрема Ради Європи. Серед основних проблем виділяється постійне зростання кількості скарг, що надходять до Європейського суду з прав людини. Більше половини рішень у цих справах стосується так званих «справ-клонів», які виникають через одну і ту саму системну проблему, не вирішену державою. Наголошується на важливості ефективного впровадження стандартів прав людини на державному рівні [27].

На цей час в Україні Асоціація адвокатів послідовно дотримується європейського вектора розвитку, активно взаємодіючи з міжнародними інституціями, такими як Міжнародна асоціація адвокатів, Рада Європи та інші організації. Її діяльність спрямована на вдосконалення законодавчої бази та запровадження найефективніших практик для забезпечення належного захисту прав адвокатів. Одним із прикладів такої співпраці стала участь представників Асоціації адвокатів у підготовці Конвенції Ради Європи щодо захисту професії юриста, яку було ухвалено 12 березня 2025 року Комітетом міністрів Ради Європи [28]. Це перший міжнародний договір, який цілеспрямовано орієнтований на захист юридичної професії. Конвенцію створено з метою гарантування безпечних і незалежних умов для здійснення адвокатської діяльності, що є невід'ємною складовою принципу верховенства права.

Варто зазначити, що 15 вересня 2025 року на позачерговому засіданні Рада адвокатів України ухвалила звернення до Президента України із закликом підписати Закон України № 4547-IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінальний кодекс України щодо забезпечення гарантій адвокатської діяльності», який раніше був схвалений Верховною Радою 16 липня 2025 року [29].

Цей Закон встановлює адміністративну відповідальність за публічне ототожнення адвоката з його клієнтом. Однією з основних змін, внесених цим законодавчим актом, є оновлення статті 397 Кримінального кодексу України [30], яка стосується втручання у професійну діяльність адвоката захисника або представника, з більш детальним і розширеним змістом. Зокрема, під кримінальну відповідальність за новою редакцією підпадають такі дії:

– незаконне перешкоджання зустрічі адвоката з особою, яка отримує правову допомогу, а також будь-яке інше навмисне втручання в його професійну діяльність або реалізацію повноважень щодо захисту чи представництва клієнта відповідно до норм законів;

– дії, спрямовані на втручання в будь-якій формі у конфіденційне спілкування між адвокатом та його клієнтом, наприклад, шляхом прослуховування, перехоплення, запису змісту розмов, листування або повідомлень. Сюди ж відносяться незаконне дослідження, копіювання, вилучення або розголошення документів чи матеріалів, підготовлених або зібраних адвокатом;

– незаконне перевіряння, вилучення чи копіювання інформації, яка зберігається на пристроях чи носіях даних, що використовуються адвокатом у його професійній діяльності;

– незаконне проникнення до приміщення адвоката, його житла, офісу чи робочого місця; проведення обшуків або інших слідчих дій у таких приміщеннях;

– особисті обшуки адвоката; вимоги або незаконне вилучення його документів; інші дії, що спричиняють доступ третіх осіб до інформації про адвокатську діяльність та стосунки клієнта з адвокатом, що розкривають адвокатську таємницю, за винятком випадків, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України;

– аналогічні дії, вчинені службовими особами із використанням свого службового становища. Це оновлення покликане посилити захист професійних прав адвокатів та забезпечити належний рівень конфіденційності у правовій допомозі.

Справі «Резнік проти України» Європейський суд з прав людини приділив особливу увагу питанням порушення права на повагу до приватного життя, житла та кореспонденції, які гарантовані статтею 8 Конвенції. Порушення було виявлено у зв'язку з проведенням обшуку в будинку адвоката в рамках кримінального провадження, що стосувалося його клієнта, а також вилученням документів і носіїв даних. Суд наголосив на відсутності належних процесуальних гарантій захисту адвокатської таємниці, надмірно широкому обґрунтуванні ордеру на обшук та непропорційному втручанні в професійну діяльність адвоката [31].

Проведення обшуку житла, іншого майна чи приміщення, де адвокат здійснює свою професійну діяльність, здійснюється відповідно до положень статей 233–236 Кримінального процесуального кодексу України [18] та статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [32]. У пункті 2 статті 234 Кримінального процесуального кодексу вказано, що такі заходи проводяться на підставі ухвали слідчого судді місцевого загального суду, юрисдикція якого охоплює територіальне розташування органу досудового розслідування [18]. Крім цього, пункт 3 частини першої статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає, що оперативно-розшукові або слідчі дії стосовно адвоката можуть проводитися виключно на основі відповідної ухвали суду [32]. Ця ухвала має бути винесена на підставі відповідного клопотання Генерального прокурора, його заступників або прокурора Автономної Республіки Крим, області, міст Києва чи Севастополя.

У разі необхідності здійснення обшуку слідчий, за попереднім погодженням з прокурором або безпосередньо сам прокурор, звертається до слідчого судді із відповідним клопотанням. Це клопотання повинно містити такі обов'язкові відомості:

1. Назву та реєстраційний номер кримінального провадження.

2. Стисле викладення обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким виникла потреба в проведенні обшуку.

3. Юридичну кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням відповідної статті Кримінального кодексу України [30].

4. Підстави для проведення обшуку.

5. Житлове приміщення або інше володіння особи, чи їх частину, де планується здійснити обшук.

6. Відомості про власника вказаного житла чи майна та особу, яка фактично володіє ним.

7. Дані про осіб, яких розшуковують, а також їхній зв'язок із можливим кримінальним правопорушенням.

8. Аргументовану необхідність отримання доступу до предметів, документів або інформації, які запитуються, якщо це неможливо здійснити добровільно (відповідно до частини другої статті 93 Кримінального процесуального кодексу України) чи за допомогою інших слідчих дій [18]. Зазначена вимога не застосовується у випадках пошуків, спрямованих на виявлення знарядь вчинення кримінального правопорушення або предметів і документів, заборонених до обігу. Така деталізація є ключовою умовою для забезпечення законності та обґрунтованості проведення відповідного процесуального заходу.

До запиту необхідно додати оригінали або копії документів і матеріалів, які підтверджують аргументи прокурора чи слідчого, а також витяг із Єдиного реєстру досудових розслідувань, що стосується відповідних кримінальних проваджень. Запит є процесуальним документом, що складається у рамках досудового розслідування конкретного кримінального провадження та містить інформацію, яка охороняється таємницею досудового розслідування. Доступ до такого документу може бути забезпечений лише в порядку, визначеному статтею 221 КПК України, яка встановлює спеціальні правила для учасників кримінального процесу щодо ознайомлення з інформацією, створеною або отриманою протягом досудового розслідування. Згідно зі статтею 222 КПК України, дані досудового розслідування можуть бути розкриті лише за письмовою згодою слідчого або прокурора і лише в тому обсязі, який вони вважають доречним.

Згідно з даними, викладеними у Звіті судів першої інстанції щодо розгляду матеріалів кримінальних проваджень за 2024 рік, кількість поданих запитів від слідчих, прокурорів та інших уповноважених осіб на проведення обшуків у житлових або інших приміщеннях склала загалом 93 991. Із цієї кількості 93 719 запитів було подано безпосередньо у 2024 році. У рамках звітного періоду суди розглянули 93 524 звернення, з яких задоволено 78 314, відхилено 7 239, а в чотирьох випадках було ухвалено рішення про застосування інших запобіжних заходів [33].

Слідчий суддя зобов'язаний відмовити у задоволенні клопотання про надання ордеру на проведення обшуку, якщо прокурор або слідчий не здатні продемонструвати наявність достатніх юридично обґрунтованих підстав для висновку про те, що:

– відбулося вчинення кримінального злочину;

– запитувані предмети або документи мають значення для ходу досудового розслідування;

– інформація, яка міститься у зазначених документах або предметах, може бути використана як доказова база під час судового розгляду справи;

– предмети, документи або особи, які підлягають розшуку, перебувають у житлі чи іншому визначеному володінні, як зазначено у відповідному запиті;

– з огляду на встановлені обставини, проведення обшуку є найбільш виправданим і ефективним способом

визначення місцезнаходження та подальшого вилучення предметів і документів, що мають значущість для досудового слідства, включаючи можливість встановлення осіб, які перебувають у розшуку. Крім того, ця процедура повинна бути пропорційною за характером втручання у приватне та сімейне життя особи.

У справі № 761/12530/21 слідчий суддя частково відмовив у задоволенні клопотання, поданого заступником Генерального прокурора, який звернувся за дозволом на проведення обшуку нежитлових приміщень, що слугують робочим місцем адвокатів Особи_1 та Особи_2. Метою таких дій було виявлення і запис інформації, яка могла б підтвердити вчинення кримінальних правопорушень. Причиною відмови стало те, що запит прокурора охоплював занадто широкий перелік предметів і документів, які передбачалося вилучити. У результаті слідчий орган не зміг точно визначити, які конкретно об'єкти мали бути предметом пошуку. Суддя зазначив, що повне задоволення такого запиту призвело б до надання прокурору надмірно широких повноважень і зробило б сам обшук непропорційним щодо поставленої мети [34].

У справі № 202/21116/23 прокурор порушив клопотання про надання дозволу на проведення обшуку адвокатського офісу. У запиті зазначено перелік предметів та документів, які, на думку обвинувачення, є необхідними для слідства. Серед них фігурують мобільні телефони, SIM-картки, планшети, ноутбуки, жорсткі диски, системні блоки, флеш-накопичувачі та інші цифрові носії інформації. Слідчий суддя погодився з тим, що зазначені у запиті документи мають потенційне відношення до розслідування, а також можуть містити дані, які мають доказову природу з огляду на подальше використання їх у судовому провадженні. Суд постановив, що запитовані предмети, ймовірно, знаходяться у відповідному приміщенні, і визнав обшук як оптимальний спосіб для встановлення їх місцезнаходження й вилучення. Втім, суддя зауважив, що частина запиту залишалася недостатньо деталізованою щодо інших документів та предметів. Зокрема, прокурор не надав чіткої ідентифікації документів ні в конкретному сенсі, ні за загальними характеристиками. Формулювання таких пунктів були оцінені як надто загальні та такими, що свідчать про невизначеність обвинувачення щодо конкретних доказів, запитуваних у процесі слідства. Внаслідок цього суд задовольнив клопотання лише частково, дозволивши здійснити обшук та вилучення окремих паперових документів і грошових коштів [35].

У справі № 761/13994/22 слідчий суддя частково задовольнив клопотання прокурора, водночас відмовивши у дозволі на обшук чи вилучення носіїв інформації (зокрема компакт-дисків, флеш-накопичувачів, портативних жорстких дисків та інших пристроїв), які потенційно можуть містити електронні копії документів, що стосуються справи, слідів злочину, або ж матеріалів, здатних викривати співучасників правопорушення. Суддя дійшов висновку, що прокурор не зазначив індивідуальних або загальних характеристик предметів і документів, які підлягають вилученню. Відсутність такої специфікації була визнана таким, що суперечить положенням частини 2 статті 235 Кримінального процесуального кодексу України [18], яка вимагає чіткого та точного визначення обсягу обшуку чи вилучення [36].

Приклади української судової практики свідчать про те, що при розгляді питання щодо дозволу на обшук житла чи офісу адвоката суди дотримуються загальних процесуальних норм і гарантій, закріплених Кримінальним процесуальним кодексом України для проведення

обшуків. Відповідно до статті 23 Закону про адвокатуру [32], яка вимагає чіткого визначення у судових рішеннях предметів та документів для виявлення, національні суди відхиляють запити зі надто загальними або нечіткими формулюваннями. Це спрямовано на запобігання надмірному розширенню повноважень слідчих органів у межах проведення обшуку.

Відповідно до положень Закону про адвокатуру, під час проведення обшуку в помешканні адвоката слідчий суддя у своєму рішенні зазначає перелік речей і документів, які підлягають розшуку, виявленню чи вилученню в ході слідчої дії. При цьому мають бути дотримані всі гарантії, на які адвокат має право. Для забезпечення участі представників адвокатської спільноти, посадова особа, відповідальна за проведення слідчої дії, зобов'язана завчасно повідомити відповідну раду адвокатів про дату, час і місце проведення обшуку. З метою охорони адвокатської таємниці під час таких заходів представник регіональної ради адвокатів має право ставити запитання, а також висловлювати коментарі чи заперечення щодо способу виконання процесуальних дій. Усі ці зауваження мають бути внесені до офіційного протоколу. Варто наголосити, що відсутність представника ради адвокатів, за умови належного попереднього інформування ради про проведення обшуку, не стає перешкодою для виконання процесуальної дії (ч. 2 ст. 23 Закону про адвокатуру [32]). Додатково зазначмо, що на сьогодні Асоціація адвокатів України активно працює над ініціативами щодо змін до чинного законодавства. Їх мета – посилення прав і гарантій для адвокатів, а також зміцнення захисту адвокатської таємниці під час обшуків у житлі або інших приміщеннях, що належать адвокатам.

Серед іншого:

– проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту гарантій юридичної практики» передбачає внесення поправок до статей 397 (Втручання в діяльність адвоката захисту або представника), 398 (Погрози або насильство щодо адвоката захисту чи його представника) та 399 (Умисне знищення або пошкодження майна адвоката захисту або представника) Кримінального кодексу України. Зміни спрямовані на посилення відповідальності за кримінальні правопорушення у цій сфері. Мета проекту полягає у створенні ефективного механізму для захисту прав адвокатів, а також забезпеченні їх професійних гарантій під час обшуків, що проводяться в адвокатських приміщеннях.

– Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України щодо забезпечення недоторканності адвокатської таємниці» передбачає внесення змін до чинних положень КПК України (зокрема, статей 233, 234, 235), а також запровадження нової статті 172. Метою є врегулювання процедур, таких як арешт майна адвоката, доступ до житла чи іншого майна адвокатів та проведення обшуків у таких приміщеннях.

– Подібні зміни запропоновані в межах проекту Закону «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України щодо вдосконалення процедури ведення обшуків у приміщеннях, що належать адвокатам».

Усі зазначені законопроекти зараз знаходяться на етапі розробки. Втілення запропонованих норм та впровадження відповідних змін до чинного законодавства сприятиме зміцненню гарантій професійних прав адвокатів, особливо при здійсненні судових процесів.

Висновки. Практика Європейського суду з прав людини значно впливає на формування стандартів правозастосування в Україні. Незважаючи на те, що багато ре-

форм впроваджуються на внутрішньому рівні, висновки ЄСПЛ неодноразово акцентували увагу на порушеннях, пов'язаних із процесуальними гарантіями під час обшуків, обмеженням доступу до адвоката та недостатнім забезпеченням ефективного захисту прав громадян. Ці

рішення стали важливими орієнтирами для тлумачення положень національного законодавства, підкреслюючи необхідність обґрунтованих підстав для втручання, дотримання принципу пропорційності та забезпечення належного судового контролю.

Список використаних джерел

1. Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17 лип. 1997 р. № 475/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 40. Ст. 263.
2. Оверчук С. В. Обшук житла адвоката та приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність: прецедентна практика Європейського суду з прав людини. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2018. № 2 (18). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18osvzpl.pdf>.
3. Черноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів : монографія. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. 492 с.
4. Гвоздюк В. В. Тактика проведення обшуку з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 4. С. 206–211. DOI: 10.32844/2618-1258.2021.4.36.
5. Нестерчук Л. П. Питання регулювання адвокатської таємниці країн Європейського Союзу та України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Юриспруденція». 2023 № 61. С. 134–137. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2023.61.27>.
6. Чекмарьова І. М., Ярош В. В., Кулик Л. М. Аналіз міжнародного законодавства щодо порушення недоторканності житла. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 2. С. 915–919. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.136>.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : міжнар. док. від 4 листоп. 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
8. Право Європейського Союзу: основи теорії : підручник / за заг. ред. І. В. Яковюка. Харків : Право, 2021. 360 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=2525&download_id=1496&srsId=AfmBOoqnTbarlt8-XFXbdvi98rfqZyi1ioMnUO-HaME6HK2Nj6w2X49q.
9. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. Р. А. Петрова. 10-те вид., змін. і доповн. Харків : Право, 2021. 484 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4365&download_id=1427&srsId=AfmBOormFxFxUmHJDNV4ux7sGTe8O7JlwNWssNTJa4VxeXEqNSY52JfLNP.
10. Черноус Ю. М., Гвоздюк В. В. Засади проведення слідчих (розшукових) дій у контексті практики Європейського суду з прав людини. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 1 (19). С. 95–101. DOI: <https://doi.org/10.33270/04201901.95>.
11. Боса І. В. Гарантії адвокатської діяльності: ознаки та механізм реалізації. *Наукові записки*. Серія «Право». 2023. № 14. С. 210–215. DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-210-215.
12. Судове провадження : навч.-метод. посіб. / [Ю. П. Алєнін, І. В. Гловюк, Н. Г. Габлей та ін.]. Одеса, 2020. 147 с. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://dSPACE.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/cef03f4a-5465-42ea-b63d-430daddef62f/content>.
13. Личенко О. В., Голоха А. Р. Правові аспекти проведення слідчо-розшукових дій, пов'язаних з проникненням в житло. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія «Право». 2024. Вип. 82. Ч. 3. С. 72–76. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.3.11>.
14. Кириченко Ю., Резанова Н. Право на недоторканність житла в Україні та європейських державах: порівняльно-правові аспекти конституційного регулювання. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 4. С. 13–18. DOI: 10.31733/2078-3566-2023-4-13-19.
15. Роне А. П. Підстави криміналізації порушення недоторканності житла за ст. 162 ККУ. *Кримінальне право та кримінологія*. 2021. № 1. С. 279–283. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2021.55>.
16. Черняк Н. П., Кіяниця В. М. Актуальні проблеми взаємодії слідчих з оперативними підрозділами під час призначення та проведення обшуку. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 1 (110). С. 291–298. DOI: 10.31733/2078-3566-2021-1-291-298.
17. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
18. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
19. Солдатенко О. Проблемні питання та перспективи вдосконалення правового регулювання процедури проведення обшуку як слідчої (розшукової) дії. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 294–302. DOI: 10.31733/2078-3566-2023-2-294-302.
20. Семенова М., Єрмоленко Є. Адвокатська таємниця: проблеми законодавчого регулювання на шляху євроінтеграції. *Форсайт розбудови України: стратегічні імпульси сталого розвитку в економіці, менеджменті, маркетингу та публічному управлінні* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 27 трав. 2025 р.). Запоріжжя, 2025. С. 390–393. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/ep/wp-content/uploads/sites/31/materialy-konferenciyi.pdf#page=390>.
21. Присяжнюк І. І. Правове регулювання права на недоторканність житла та іншого володіння особи: зміни за останнє десятиліття та перспективи розвитку. *Правова позиція*. 2025. № 3 (48) С. 68–75. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2025-3.12>.
22. Справа «Німці проти Німеччини» (заява № 13710/88) : рішення Європейського суду з прав людини від 16 груд. 1992 р. URL: <https://european-court.org/ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/nimitc-protiv-germanii-postanovlenie-evropejskogo-suda/>.

23. Погорецький М. А., Искендеров Е. Ф. Роль прокурора при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник кримінального судочинства*. 2021. № 3–4. С. 47–58. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2021.3-4/47-58>.
24. Справа «Пеев проти Болгарії» (заява № 64209/01) : рішення Європейського Суду з прав людини від 27 лип. 2007 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf>.
25. Справа «Ратушна проти України» (заява № 17318/06) : рішення Європейського суду з прав людини від 2 груд. 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_821#Text.
26. Колода А. А. Процесуальні помилки слідчого під час проведення обшуку: окремі аспекти. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2024. № 4 (12). С. 20–24. DOI: 10.32782/2709-9261-2024-4-12-4.
27. Матат А. В. Європейські стандарти прав людини та їх імплементація в Україні: аналіз Хартії ЄС про основоположні права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Т. 1. № 89. С. 235–239. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.1.32>.
28. Національна Асоціація Адвокатів України. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/1522_final.pdf.
29. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності : проект Закону України від 16 груд. 2024 р. № 12320. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/3002539>.
30. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
31. Справа «Резнік проти України» (заява № 31175/14) : рішення Європейського суду з прав людини від 23 січ. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_006-25#Text.
32. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/conv#Text>.
33. Звіти судів першої інстанції щодо розгляду запитів відносно матеріалів кримінальних проваджень за 2024 р. на проведення обшуків у житлових або інших приміщеннях. URL: https://court.gov.ua/insh/sudova_statystyka/zvit_dsau_2024.
34. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 6 квіт. 2021 р. Справа № 761/12530/21. Провадження № 1-кц/761/7755/2021. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102065500>.
35. Ухвала Індустріального районного суду міста Дніпропетровська від 19 груд. 2023 р. Справа № 202/21116/23. Провадження № 1-кц/202/10028/2023. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115854807>.
36. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 25 лип. 2022 р. Справа № 761/13994/22. Провадження № 1-кц/761/7853/2022. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105471223>.

References

1. Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro zakhyst prav i osnovnykh svobod liudyny 1950 roku, Pershoho protokolu ta protokoliv № 2, 4, 7 ta 11 do Konventsiyi [On the ratification of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950, the First Protocol and Protocols No. 2, 4, 7 and 11 to the Convention]: Zakon Ukrainy vid 17 lyp. 1997 r. № 475/97-VR. (1997). *Vidomosti Verkhovoi Rady Ukrainy*, 40, 263 [in Ukrainian].
2. Overchuk, S.V. (2018). Obshuk zhytla advokata ta prymishchen, de vin zdiisniuie advokatsku diialnist: pretsedentna praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny [Search of a lawyer's home and premises where he practices law: case law of the European Court of Human Rights]. *Chasopys Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Pravo»*, 2(18). Retrieved from: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18osvzpl.pdf> [in Ukrainian].
3. Chornous, Yu.M. (2017). Kryminalistychne zabezpechennia rozsliduvannia zlochyniv [Forensic support for crime investigation]: Monohrafiia. Vinnytsia: Nilan-LTD [in Ukrainian].
4. Hvozdiuk, V.V. (2021). Taktika provedennia obshuku z urakhuvanniam praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny [Tactics of conducting a search taking into account the practice of the European Court of Human Rights]. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava*, 4, 206–211. DOI: 10.32844/2618-1258.2021.4.36 [in Ukrainian].
5. Nesterchuk, L.P. (2023). Pytannia rehuliuвання advokatskoi taiemnytsi krain Yevropeiskoho Soiuzu ta Ukrainy [Issues of regulating attorney-client privilege in the European Union and Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia «Yurysprudentsiia»*, 61, 134–137. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2023.61.27> [in Ukrainian].
6. Chekmarova, I.M., Yarosh, V.V., & Kulyk, L.M. (2025). Analiz mizhnarodnoho zakonodavstva shchodo porushennia nedotorkannosti zhytla [Analysis of international law on violation of the inviolability of the home]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*, 2, 915–919. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.136> [in Ukrainian].
7. Konventsiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]: Mizhnar. dok. vid 4 lystop. 1950 r. (1950). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian].
8. Yakoviuk, I.V. (Eds.). (2021). Pravo Yevropeiskoho Soiuzu: osnovy teorii [European Union Law: Fundamentals of Theory]: Pidruchnyk. Kharkiv: Pravo. Retrieved from: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=2525&download_id=1496&srsId=AfmBOoqnTbarlt8- [in Ukrainian].
9. Petrov, R.A. (Eds.). (2021). Pravo Yevropeiskoho Soiuzu [European Union Law]: Pidruchnyk. (10th ed., rev.). Kharkiv: Pravo. Retrieved from: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4365&download_id=1427&srsId=AfmBOormFxFxUmHJDNV4ux7sGTe8O7JlWnWssNTJa4VxeXEqNSY52JfLNP [in Ukrainian].
10. Chornous, Yu.M., & Hvozdiuk, V.V. (2020). Zasady provedennia slidchykh (rozshukovykh) dii u konteksti praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny [Principles of conducting investigative (search) actions in the context of the practice of the European Court of Human Rights]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*, 1(19), 95–101. DOI: <https://doi.org/10.33270/04201901.95> [in Ukrainian].
11. Bosa, I.V. (2023). Harantii advokatskoi diialnosti: oznaky ta mekhanizm realizatsii [Guarantees of legal practice: characteristics and implementation mechanism]. *Naukovi zapysky. Seriia «Pravo»*, 14, 210–215. DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-210-215 [in Ukrainian].

12. Alenin, Yu.P., Hloviuk, I.V., & Hablei, N.H. (et al.). (2020). Sudove provadzhennia [Judicial proceedings]: Navch.-metod. posib. Odesa. Retrieved from: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/cef03f4a-5465-42ea-b63d-430daddef62f/content> [in Ukrainian].
13. Ilchenko, O.V., & Holokha, A.R. (2024). Pravovi aspekty provedennia slidcho-rozshukovykh dii, poviazanykh z pronyknenniam v zhytlo [Legal aspects of conducting investigative and search actions related to home invasion]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia «Pravo»*, 82(3), 72–76. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.3.11> [in Ukrainian].
14. Kyrychenko, Yu., & Riezanova, N. (2023). Pravo na nedotorkannist zhytla v Ukraini ta yevropeiskykh derzhavakh: porivnialno-pravovi aspekty konstytutsiinoho rehuliuвання [The right to inviolability of housing in Ukraine and European states: comparative legal aspects of constitutional regulation]. *Naukovyi visnyk Dniprovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 4, 13–18. DOI: 10.31733/2078-3566-2023-4-13-19 [in Ukrainian].
15. Rone, A.P. (2021). Pidstavy kryminalizatsii porushennia nedotorkannosti zhytla za st. 162 KКУ [Grounds for criminalizing violation of the inviolability of housing under Article 162 of the Criminal Code of Ukraine]. *Kryminalne pravo ta kryminolohiia*, 1, 279–283. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2021.55> [in Ukrainian].
16. Chernyak, N.P., & Kiiianytsia, V.M. (2021). Aktualni problemy vzayimodii slidchykh z operatyvnymy pidrozdilamy pid chas pryznachennia ta provedennia obshuku [Actual problems of interaction between investigators and operational units during assignment and conduct of search]. *Naukovyi Visnyk Dnipropetrovskoho Derzhavnoho Universytetu Vnutrishnikh Sprav*, 1(1), 291–298. DOI: 10.31733/2078-3566-2021-1-291-298 [in Ukrainian].
17. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 28 cherv. 1996 r. № 254k/96-VR. (1996). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
18. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13 kvit. 2012 r. № 4651-VI. (2012). Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].
19. Soldatenko, O. (2023). Problemni pytannia ta perspektyvy vdoskonalennia pravovoho rehuliuвання protsedury provedennia obshuku yak slidchoi (rozshukovoi) dii [Problematic issues and prospects for improving the legal regulation of the search procedure as an investigative (detective) action]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 2, 294–302. DOI: 10.31733/2078-3566-2023-2-294-302 [in Ukrainian].
20. Semenova, M., & Yermolenko, Ye. (2025). Advokatska taiemnytsia: problemy zakonodavchoho rehuliuвання na shliakhu yevrointehratsii [Lawyer-client privilege: problems of legislative regulation on the path to European integration]. *Forsait rozbudovy Ukrainy: stratehichni impulsy staloho rozvytku v ekonomitsi, menezhmenti, marketynhu ta publichnomu upravlinni: materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (pp. 390–393). Zaporizhzhia*. Retrieved from: <http://www.tsatu.edu.ua/ep/wp-content/uploads/sites/31/materialy-konferencyi.pdf#page=390> [in Ukrainian].
21. Prysiazhniuk, I.I. (2025). Pravove rehuliuвання prava na nedotorkanist zhytla ta inshoho volodinnia osoby: zminy za ostannie desiatylittia ta perspektyvy rozvytku [Legal regulation of the right to inviolability of housing and other personal possessions: changes over the last decade and development prospects]. *Pravova pozytsiia*, 3(48), 68–75. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2025-3.12> [in Ukrainian].
22. Sprava «Nimitsy proty Nimechchyny» (zaiava № 13710/88) [Nimitz v. Germany (application no. 13710/88)]: Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 16 hrud. 1992 r. (1992). Retrieved from: <https://european-court.org/ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/nimitc-protiv-germanii-postanovlenie-evropejskogo-suda/> [in Ukrainian].
23. Pohoretskyi, M.A., & Iskenderov, E.F. (2021). Kryminalni protsesualni harantii advokatskoi taiemnytsi za zakonodavstvom FRN ta Frantsii [The role of the prosecutor in conducting covert investigative (search) actions]. *Forum prava*, 3–4, 47–58. DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2021.3-4/47-58> [in Ukrainian].
24. Sprava «Peev proty Bolhariyi» (zaiava № 64209/01) [Case «Peev v. Bulgaria» (application No. 64209/01)]: Rishennia Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny vid 27 lyp. 2007 r. (2007). Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/app%2Fconversion%2Fpdf> [in Ukrainian].
25. Sprava «Ratushna proty Ukrainy» (zaiava № 17318/06) [Case «Ratushna v. Ukraine» (application No. 17318/06)]: Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 2 hrud. 2010 r. (2010). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_821#Text [in Ukrainian].
26. Koloda, A.A. (2024). Protseualni pomylyky slidchoho pid chas provedennia obshuku: okremi aspekty [Procedural errors of the investigator during the search: some aspects]. *Ukrainska politseistyka: teoriia, zakonodavstvo, praktyka*, 4(12), 20–24. DOI: 10.32782/2709-9261-2024-4-12-4 [in Ukrainian].
27. Matat, A.V. (2025). Yevropeiski standarty prav liudyny ta yikh implementatsiia v Ukraini: analiz Khartii YeS pro osnovopolozhni prava [European human rights standards and their implementation in Ukraine: analysis of the EU Charter of Fundamental Rights]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia «Pravo»*, 1(89), 235–239. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.1.32> [in Ukrainian].
28. Natsionalna Asotsiatsiia Advokativ Ukrainy [National Association of Lawyers of Ukraine]. Retrieved from: https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/1522_final.pdf [in Ukrainian].
29. Pro vnesennia zmin do Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia, Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy shchodo zabezpechennia dotrymannia harantii advokatskoi diialnosti [On Amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offenses, the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine to Ensure Compliance with the Guarantees of Advocacy]: Proiekt Zakonu Ukrainy vid 16 hrud. 2024 r. № 12320. (2024). Retrieved from: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/3002539> [in Ukrainian].
30. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 5 kvit. 2001 r. № 2341-III. (2001). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
31. Sprava «Reznik proty Ukrainy» (zaiava № 31175/14) [Case «Reznik v. Ukraine» (application No. 31175/14)]: Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 23 sich. 2025 r. (2025). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_006-25#Text [in Ukrainian].

32. Pro advokaturu ta advokatsku diialnist [On the Bar and Legal Practice]: Zakon Ukrainy vid 5 lyp. 2012 r. № 5076-VI. (2012). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/conv#Text> [in Ukrainian].

33. Zviti sudiv pershoi instantsii shchodo rozhliadu zapytiv vidnosno materialiv kryminalnykh provadzhen za 2024 r. na provedennia obshukiv u zhytlovykh abo inshykh prymishchenniakh [Reports of courts of first instance on consideration of requests for materials of criminal proceedings for 2024 for searches in residential or other premises]. (2024). Retrieved from: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2024 [in Ukrainian].

34. Ukhvala Shevchenkivskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 6 kvit. 2021 r. Sprava № 761/12530/21. Provadzhennia № 1-ks/761/7755/2021 [Resolution of the Shevchenkivskyi District Court of Kyiv dated April 6, 2021 Case No. 761/12530/21. Proceedings No. 1-ks/761/7755/2021]. (2021). Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102065500> [in Ukrainian].

35. Ukhvala Industrialnoho raionnoho sudu mista Dnipropetrovska vid 19 hrud. 2023 r. Sprava № 202/21116/23. Provadzhennia № 1-ks/202/10028/2023 [Resolution of the Industrial District Court of Dnipropetrovsk dated 19 Dec. 2023. Case No. 202/21116/23. Proceedings No. 1-ks/202/10028/2023]. (2023). Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115854807> [in Ukrainian].

36. Ukhvala Shevchenkivskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 25 lyp. 2022 r. Sprava № 761/13994/22. Provadzhennia № 1-ks/761/7853/2022 [Resolution of the Shevchenkivskyi District Court of Kyiv dated 25 Jul. 2022. Case No. 761/13994/22. Proceedings No. 1-ks/761/7853/2022]. (2022). Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105471223> [in Ukrainian].

Yevtushenko Olha,

Head of the International Communication Department

(Main Investigation Department of the National Police of Ukraine, Kyiv)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8898-5737>

THE PRACTICE OF THE ECHR IN THE LEGAL REGULATION OF SEARCHES OF A LAWYER

The relevance of this study is due to the growing number of cases of searches directed at lawyers, in particular in their residential premises, offices and vehicles. In recent years, such actions have become an alarming trend. Violations of the rights of lawyers, ignoring the regulatory guarantees of their activities and abuse of authority by law enforcement agencies have become not episodic phenomena, but a systemic problem. In this regard, there is a need for a thorough analysis of existing scientific research by Ukrainian scientists on this problem, as well as the practice of the European Court of Human Rights (ECHR), which contains its legal positions regarding the procedure for conducting searches of lawyers.

The principle of the rule of law is one of the key principles of a democratic society. However, the practice of its implementation in modern Ukraine reveals a number of systemic challenges that relate to both the legislative framework and the actual application of legal norms. Particular difficulties arise in the issues of interpreting the essence of this principle, determining the permissible limits of its restriction and ensuring effective judicial protection. When preparing and conducting a search of a lawyer's premises, it is advisable to refer to specific decisions of the European Court of Human Rights or take into account generalized conclusions that reflect its legal positions on such actions.

The article emphasizes that the practical recommendations developed by the ECHR partially regulate the organization of searches, and also help to identify possible shortcomings of individual procedures. These recommendations can become an important reference point for employees of pre-trial investigation bodies and prosecutors. A thorough study of the positions of the European Court contributes to increasing the effectiveness of search tactics and ensures that this process complies with international standards. National legislation is gradually adapting to the proportionality principles of the ECHR, in particular through the introduction of requirements for judicial authorization for searches, mandatory video recording of the process and immediate familiarization of individuals with the protocols. However, certain problems remain, including an unclear definition of the concept of "urgent necessity", insufficiently effective mechanisms of legal protection against unlawful interference, as well as insufficient protection of housing as a space of private life. In order to maintain a balance between the protection of personal rights and public interests, it is necessary not only to stabilize the regulatory framework, but also to ensure its flexibility and development in the context of modern social challenges. Effective guaranteeing of the rights of lawyers within the framework of professional activities must be ensured not only by formally enshrining them at the level of declarative norms, but also by actual observance of these rights in practice.

Key words: search, lawyer's premises, legal practice, ECHR practice, lawyer's confidentiality, investigative (search) actions.

Надіслано до редколегії 28.11.2025
Рекомендовано до публікації 23.12.2025
Опубліковано 29.12.2025